

SEMNIFICAȚIA DOCTRINARĂ ȘI LEGALĂ A NOȚIUNII „EROARE JUDICIARĂ”

THE DOCTRINARY AND LEGAL SIGNIFICANCE OF THE NOTION "JUDICIAL ERROR"

VASILISA MUNTEAN¹

Rezumat: În cadrul cercetării se efectuează o analiză din perspectivă doctrinară și legală a conceptului de eroare juridică. Autorul oferă o definiție proprie a conceptului abordat și evidențiază principalele cauze și condiții de apariție a erorilor judiciare.

Cuvinte-cheie: eroare judiciară; instanța de judecată; judecător; proces penal; hotărâre.

Abstract: The article analyzes the different perspectives on the concept of judicial error. The author offers his own definition of the term and highlights the causes and conditions of committing a judicial error.

Keywords: judicial error; court; judge; criminal trial; judgment.

Activitatea instanțelor de judecată, în calitate de organe statale delegate cu atribuții de îndeplinire a justiției, este guvernată de un singur scop: apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor. Realizarea acestui scop se manifestă prin pronunțarea unor acte judecătorești legale.

De regulă, examinarea unei cauze se finalizează cu adoptarea unei hotărâri, prin care instanța se expune referitor la temeinicia rechizitoriului înaintat de parte acuzării ori a pretențiilor formulate de către reclamant. În calitate sa de act jurisdicțional, hotărârea judecătorească trebuie să întrunească anumite condiții de valabilitate referitor la legalitatea și temeinicia acesteia.

Modul în care este reglementată desfășurarea procesului penal și pregătirea profesională a celor care concurează la îndeplinirea justiției, exclud, în principiu, riscul producerii unor erori judiciare. Având însă în vedere că

¹ Judecător la Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani (Republica Moldova), Doctorandă la Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” (Republica Moldova).

actul de justiție este opera unor oameni și că orice activitate umană este supusă greșelii, este posibil ca și în procesul înlăptuirii justiției penale să se producă, uneori, erori judiciare².

Art. 53 alin. (2) din Constituția R. M.³ stabilește că *statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești*. Reieșind din conținutul acestei norme constituționale, putem trage concluzia că temeiul apariției dreptului la repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare este admiterea erorii în activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești.

Ce înțelegem prin eroare? Eroarea este o falsă reprezentare a realității faptelor. Dacă să ne referim la problema care ne interesează, prin eroare judiciară înțelegem pedepsirea sau aplicarea constrângerii procesual penale față de o persoană nevinovată de săvârșirea infracțiunii. Autorul rus *T. Bekker* menționa că oricât de bine ar fi fost pregătiți judecătorii, oricât de responsabilă și de atentă ar fi fost atitudinea lor față de executarea obligațiilor, oricum ei nu sunt garantați împotriva abaterilor și erorilor⁴. Existența erorilor judiciare sabotează întreaga activitate jurisdicțională, contribuind astfel la știrbirea imaginii întregului sistem judecătorec. Mai mult ca atât, hotărârea nu poate fi considerată ca fiind una corectă și echitabilă, iar protecția judiciară – completă și eficientă, în cazul în care a fost admisă o eroare judiciară⁵.

În literatura de specialitate, în privința semnificației noțiunii eroare judiciară nu există unanimitate de păreri. Conform opiniei doctrinarilor din Federația Rusă, eroarea judiciară reprezintă o greșeală admisă de către instanța judecătorească, manifestată prin încălcarea normelor de drept procedural și/sau de drept material, care vine în contradicție cu scopul procesului civil, în urma căreia actul justiției devine ilegal⁶. Conform unei

² Popescu G., *Repararea pagubei materiale sau a daunei morale în cazul condamnării pe nedrept sau al privării ori restrângerii de libertate în mod nelegal*. În: EIRP Proceedings. Danubius University of Galati, 2011, p. 229.

³ Constituția R. M. din 29. 07. 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1.

⁴ Беккер Т. А. Установление истины как основа предотвращения судебных ошибок в уголовном производстве: автореферат диссертаций кандидата юридических наук. Томский государственный университет, 2017, p. 17.

⁵ Терехова Л. А. Система пересмотра судебных актов в механизме судебной защиты. Москва: WoltersKluwer, 2007, p. 6.

⁶ Терехова Л. А. , op. cit. , p. 19.

alte păreri, eroarea judiciară reprezintă unul dintre obstacolele care stau în calea scopului procesului civil⁷. Astfel, autorul *I. M. Zaițev* include în categoria erorilor judiciare orice încălcări pe care le admit judecătorii la diferite etape de examinare a cauzei⁸. Într-o altă opinie, se susține că definirea noțiunii eroare judiciară necesită a fi succintă, pentru a nu crea dificultăți în procesul de înțelegere a esenței⁹.

Apreciem că suntem în prezența erorii judiciare, ori de câte ori o persoană a fost condamnată definitiv pentru o faptă prevăzută de legea penală, ca infracțiune, indiferent dacă pedeapsa aplicată, ori măsura educativă privativă de libertate a fost pusă sau nu în aplicare, sub condiția ca o asemenea hotărâre să fie ulterior desființată sau anulată prin intermediul căilor extraordinare de atac (revizuirea), iar în rejudecare să se pronunțe o hotărâre definitivă de achitare a persoanei în cauză, pentru un fapt nou sau recent descoperit, care dovedește că s-a produs o eroare judiciară.¹⁰

Cercetătorul rus *A. A. Ustiugov* ajunge la concluzia că eroare judiciară se manifestă prin eșecul de a ajunge la scopul procedurii. Eroarea judiciară se distinge printr-o serie de caracteristici: 1) devine vizibilă din momentul pronunțării hotărârii judecătorești; 2) poartă caracter intenționat; 3) constatarea și înlăturarea erorii judiciare se face de către un subiect împuternicit, în ordinea unei proceduri speciale; 4) natura specifică a probelor; 5) survine independent de vinovăția judecătorului care a adoptat hotărârea¹¹.

Motivele apariției erorilor judiciare pot fi diverse, precum: sarcina excesivă asupra judecătorilor, criza de personal, nivelul insuficient de instruire și educație a judecătorilor, lipsa unui grafic adecvat de lucru al judecătorilor, ceea ce conduce la o analiză pripită și superficială a cazurilor,

⁷ Блазомирская И. В. Исправление судебной ошибки в гражданском процессе как составная часть права на судебную защиту // Журнал. Историческая и социально-образовательная мысль (Federația Rusă), 2014, nr. 6, p. 222.

⁸ Скрипина С. В. Понятие, виды и причины судебных ошибок в гражданском процессе. În: Отечественная юриспруденция (Federația Rusă), 2017, nr. 5, p. 64.

⁹ Анишина Д. И., Файзулина Г. С. Судебная ошибка в гражданском судопроизводстве: понятие, проблемы, предупреждение. În: „Журнал Наука. Общество. Образование” (Federația Rusă), 2017, nr. 3, p. 67.

¹⁰ Barac L. Câteva considerații cu privire la procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri, 25 iunie 2017, www.juridice.ro/382615/ (vizitat 13. 08. 2017).

¹¹ Устигов А. А. Судебные ошибки: проблемы, интерпретации, понятия // Молодой ученый (Federația Rusă), 2013, nr. 5, p. 556-557.

nivelul inadecvat de salarizare a judecătorilor, dotarea tehnico-materială insuficientă a instanțelor judecătorești, deficiențele existente în mecanismul de selecție a candidaților la funcția de judecător cu accent pe dimensiunile morale și etice, complexitatea sporită a unor cauze penale și contravenționale¹², lipsa de specializare a judecătorilor în domeniile penal și contravențional, lipsa de uniformizare a practicii judiciare, actualizarea permanentă a legislației, imperfecțiunea dreptului procedural și contradicția multora dintre prevederile sale, existența unor termene de efectuare a acțiunilor procedurale, examinarea superficială de către instanța de fond a cauzelor complexe, cu scopul de a finaliza mai rapid examinarea acestora, calitatea slabă a serviciilor poștale, atitudinea iresponsabilă a unor judecători etc.

Unii autori au divizat motivele apariției erorilor judiciare în motive de ordin obiectiv, cum sunt: volumul de lucru, imperecțiunea legislației și motive de ordin subiectiv: nivelul de pregătire și calitățile morale ale magistraților, atitudinea superficială în exercitarea atribuțiilor de serviciu etc.¹³

În literatura de specialitate din România, eroarea judiciară este definită ca fiind situația care se manifestă prin condamnarea sau arestarea pe nedrept a unei persoane nevinovate, ca urmare a unor greșeli intervenite în procesul de înlăptuire a justiției penale¹⁴. Eroarea judiciară poate proveni din necunoașterea unor fapte sau împrejurări esențiale de către instanța de judecată, folosirea unor probe denaturate (prin mijlocirea unor activități infracționale), corupția organelor judiciare care au cercetat sau judecat cauza, existența unor hotărâri contradictorii¹⁵.

Într-o altă definiție, eroare judiciară este greșeala comisă la judecarea unei cauze, constând în greșita stabilire a faptelor, ceea ce a avut ca urmare, în procesul penal, condamnarea definitivă sau arestarea pe nedrept a unei

¹² Степанова Н. А. Классификация ошибок, допускаемых при производстве по уголовным делам. În: Юридическая наука и правоохранительная практика (Federația Rusă), 2016, nr. 1, p. 45.

¹³ Майорова Л. В. , Назаров А. Д. Следственные и судебные ошибки, связанные с неправильным применением уголовного закона и нарушениями его запретов. În: Сибирский юридический вестник (Federația Rusă), 2016, nr. 3, p. 28.

¹⁴ Olteanu A. Analiza cazurilor de revizuire în reglementarea procesual penală, http://old.mpublic.ro/jurisprudenta/publicatii/analiza_cazurilor_de_revizuire.pdf (vizitat 14. 08. 2017).

¹⁵ Юрова К. И. , Аликумов В. В. Виды следственных и судебных ошибок в уголовном процессе. În: Журнал „Инновационная наука” (Federația Rusă), 2016, nr. 5, p. 32.

persoane nevinovate sau exonerarea de răspundere a unei persoane vinovate de săvârșirea unei infracțiuni¹⁶. Erorile judiciare sunt greșeli de judecată săvârșite de judecători sau procurori în cursul unei proceduri judiciare. Erorile judiciare constituie temei pentru exercitarea căilor ordinare sau extraordinare de atac. Ele pot genera și o obligație de indemnizare corespunzătoare a victimelor¹⁷. S-a menționat și opinia că eroarea judiciară se referă la un anumit viciu procedural, care este atât de fundamental, încât invalidează în întregime hotărârea judecătorească definitivă și odată cunoscut, poate să determine o altă soluție judiciară diametral opusă celei afectate de acest viciu¹⁸.

Erorile judiciare se împart în: *erori procesuale*, care există atunci când prin sentința judiciară nu se soluționează sarcina de bază a procedurii penale, ce se referă la faptul infracțiunii și la persoana ce a săvârșit-o, și *erori penale*, ce țin de calificarea faptei incriminate și stabilirea pedepsei¹⁹.

Pentru a determina în prezența căror condiții acțiunile persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată pot fi calificate ca erori judiciare, se propune de a utiliza două criterii interdependente: etic și juridic. Esența primului criteriu se referă la echitate, principiu suprem care guvernează raporturile dintre oameni și care se răsfrânge și asupra coraportului stat-cetățean, societate-personalitate. Fiind după natura sa o categorie etică, echitatea iese în afara relațiilor morale și constituie un început pentru drept, legalitate, justiție²⁰.

În opinia cercetătorului *I. Caraman*, una din condițiile primordiale ale apariției erorilor judiciare reprezintă conduita participanților la proces, în special al părților care deseori manifestă o lipsă de bună-credință în exercitarea drepturilor sale procedurale și urmăresc inducerea în eroare a judecătorului, pentru a obține o hotărâre favorabilă. Pentru combaterea

¹⁶ Степанова Н. А. , op. cit. , p. 43.

¹⁷ Ciuncan D. Dicționar de procedură penală. București: Universul Juridic, 2015, p. 101.

¹⁸ Studiu cu privire la crearea mecanismului național de remediere și compensare pentru erorile judiciare și vicii de procedură, <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2016/12/Studiu-eroare-judiciara-.pdf> (vizitat 13. 08. 2017).

¹⁹ Salas D. L’erreur judiciaire. Paris: Dalloz, 2015, p. 45.

²⁰ Caraman I. Erorile judiciare și puterea lucrului judecat (res judicata) // Conferința științifică națională cu participare internațională Integrare prin cercetare și inovare, 28-29 septembrie 2016. Rezumatul comunicărilor, Volumul I, Chișinău: CEP USM, 2016, p. 213.

oricăror abuzuri din partea părților litigante, este necesară o bună pregătire teoretică și practică a judecătorilor²¹.

Constatarea și înlăturarea erorilor judiciare poate fi efectuată prin utilizarea căilor de atac (apel, recurs, revizuire) de către participanții la proces. Există însă situații în care căile de atac nu își au efectul scontat. Astfel, în opinia autorului *V. Daghie*, de multe ori, hotărârile pronunțate în urma utilizării căilor de atac, nu sunt cu nimic mai bune decât cele atacate, iar uneori hotărârile greșite înlocuiesc pe cele corecte, trecând irevocabil în puterea lucrului judecat²².

Prezintă interes că în Codul de Procedură Penală²³, Codul de Procedură Civilă²⁴ și în Codul contravențional²⁵, legiuitorul utilizează trei sintagme apropiate ca înțeles: „eroare judiciară”, „eroare de drept” și „viciu fundamental”.

În Codul de Procedură Penală, noțiunea „eroare judiciară” este utilizată de două ori, dar fără ca legiuitorul să explice semnificația acestui termen. Prima referință la noțiunea eroare judiciară o găsim în art. 23 din Cod, intitulat „Asigurarea drepturilor victimei în urma infracțiunilor, abuzurilor de serviciu și *erorilor judiciare*”. Deși în denumirea articolului nominalizat sintagma eroare judiciară există, în conținutul articolului legiuitorul nu mai face trimitere la noțiunea respectivă.

În cea de-a doua situație, termenul eroare judiciară este utilizat în contextul indicării temeiurilor de rejudecare a cauzei. Astfel, potrivit art. 435 alin. (2) lit. (c) din Codul de Procedură Penală, la examinarea recursului, dacă se constată că *eroarea judiciară* nu mai poate fi corectată, instanța de recurs poate dispune ca pricina să fie rejudecată în instanța de apel.

O situația aparte se constată în Codul contravențional al R. M. , care exclude din uz sintagma „eroare judiciară” și operează în mod exclusiv cu noțiunile *viciu fundamental care a afectat hotărârea de încetare a procesului contravențional* (art. 380 alin. (1)) și *eroare de drept* (art. 466). Astfel, potrivit art. 380 alin. (1) din Cod, reluarea procesului contravențional

²¹ Caraman I. , op. cit. , p. 212-213.

²² Daghie V. Căile de atac de reformare în procesul civil. București: Național, 1997, p. 11.

²³ Codul de Procedură Penală al R. M. nr. 122 din 14. 03. 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

²⁴ Codul de Procedură Civilă al R. M. nr. 225 din 30. 05. 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 111-115.

²⁵ Codul contravențional al R. M. nr. 218 din 24. 10. 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6.

care a încetat poate avea loc doar în cazul descoperirii unor noi circumstanțe sau în cazul depistării unui viciu fundamental, care a afectat hotărârea de încetare a procesului contravențional.

Termenul *eroare de drept* este utilizat în art. 466 lit. (a)-(l) din Codul contravențional. Potrivit normei vizate, hotărârile judecătorești contravenționale emise de instanțele de fond, pot fi atacate cu recurs, pentru a se repara *erorile de drept*. Efectuând o examinare a temeiurilor prevăzute la art. 466 lit. (a)-(l) din Codul contravențional, putem constata că acestea sunt foarte variate și au drept consecință, transmiterea dosarului la rejudecare, din cauza existenței erorilor de drept. Cu titlu de exemplu, menționăm câteva dintre erorile de drept: nu au fost respectate dispozițiile privind competența; ședința de judecată nu a fost publică; cauza a fost judecată fără citarea legală a unei părți; hotărârea atacată nu cuprinde motivele pe care se întemeiază soluția; nu au fost întrunite elementele constitutive ale contravenției; contravenientul a fost sancționat pentru o faptă neprevăzută de cod; s-au aplicat sancțiuni în alte limite decât cele prevăzute de lege; contravenientul a fost supus anterior răspunderii contravenționale pentru această faptă; faptei săvârșite i s-a dat o încadrare juridică greșită; a intervenit o lege mai favorabilă contravenientului; Curtea Constituțională a declarat neconstituțională prevederea legii aplicate etc.

Cu regret, Codul contravențional nu reglementează procedura de despăgubire în cazul depistării unor vicii fundamentale. În aceste condiții, s-ar crea impresia că din punct de vedere formal, legiuitorul a exclus posibilitatea înaintării acțiunilor în despăgubire pentru viciile de procedură (erorile judiciare) depistate în procedurile contravenționale. Totuși, luând în considerație prevederile art. 382 alin. (6) și art. 384 alin. (6) din Codul contravențional, care face trimitere directă la aplicarea normelor legislației procesual-penale cu ocazia examinării cauzelor contravenționale, conchidem că dreptul la despăgubire pentru viciile de procedură în procesele contravenționale este posibilă, prin aplicarea directă a dispozițiilor Codului de Procedură Penală. Concluzia respectivă este consolidată și de evoluția jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în care nu se face o distincție între procedurile contravenționale și cele penale, dar se indică asupra faptului că ambele proceduri necesită a fi guvernate de garanțiile unui proces echitabil (*Fomin vs. Moldova, nr. 36755 din 11. 10. 2011, Guțu vs. Moldova nr. 20289 din 07. 09. 2007* etc.).

Mai multe detalii privind corelația dintre noțiunile eroare judiciară și eroare de drept găsim în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 9 din 30. 10. 2009 „Cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală”²⁶. Deși Curtea Supremă de Justiție nu definește noțiunea care ne interesează, totuși, putem deduce că în viziunea instanței supreme, noțiunile *eroare judiciară* și *eroare de drept* ar fi în raporturi de sinonimie. Astfel, conform pct. 31 din HPCSJ nr. 9 din 30. 10. 2009, în situația în care instanța de recurs stabilește o *eroare de drept* comisă de instanța de fond, va arăta în ce constă caracterul ilegal al activității instanței de fond, prin ce se exprimă încălcarea de lege comisă, precum și mijloacele privind repararea ei prin analiza materiei reglementării și jurisprudenței. Dacă decizia atacată este insuficient motivată, dar soluția este legală, instanța de recurs va corecta această *eroare judiciară*.

În Codul de Procedură Penală al R. M. legiuitorul preferă a opera cu o noțiune de alternativă, numită *viciu fundamental în cadrul procedurii precedente care a afectat hotărârea pronunțată*. Astfel, în art. 6 pct. 44 din Cod, expresia *viciu fundamental în cadrul procedurii precedente care a afectat hotărârea pronunțată* este definită ca fiind o încălcare esențială a drepturilor și libertăților garantate de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, de alte tratate internaționale, de Constituția R. M. și de alte legi naționale. Cu alte cuvinte, un viciu se numește fundamental, deoarece se referă la încălcarea unor drepturi fundamentale ale persoanei în cursul desfășurării procedurilor judiciare.

În lumina Codului de Procedură Penală, descoperirea unui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente constituie temei pentru aplicarea căilor extraordinare de redeschidere a procedurilor penale finalizate, atât la etapa de urmărire penală, cât și la etapa judiciară. Astfel, constatarea unui viciu fundamental la etapa de urmărire penală poate constitui temei pentru reluarea urmăririi penale (art. 287 alin. (4)), punerea repetată sub învinuire, punerea sub o învinuire mai gravă sau stabilirea unei pedepse mai aspre pentru aceeași persoană în comiterea aceleiași fapte (art. 22 alin. (3)).

Descoperirea unui viciu fundamental acordă persoanei posibilitatea de a ataca o hotărâre devenită irevocabilă. În conformitate cu art. 453 alin. (1)

²⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a R. M. nr. 9 din 30. 10. 2009 „Cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală”, http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=46 (vizitat 12. 08. 2017).

din Codul de Procedură Penală, hotărârile irevocabile pot fi atacate cu recurs în anulare în scopul reparării *erorilor de drept* comise la judecarea cauzei, în cazul în care *un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată*.

În doctrina de specialitate s-a menționat că viciu fundamental este o încălcare cu caracter procedural, care poate sau nu să afecteze o hotărâre sau o soluție judecătorească, dar nu neapărat pe fondul cauzei. Un viciu poate evolua într-o eroare judiciară, atunci când afectează fondul cauzei. De exemplu, constituie viciu procedural folosirea probelor obținute în mod coercitiv, prin acte de tortură și care poate afecta echitatea procesului, dar nicidecum fondul cauzei, adică soluția întregului proces²⁷. Există un viciu fundamental și în situația în care hotărârile instanțelor ierarhic inferioare conțin grave erori de drept, prin faptul că nu cuprind motivele pe care se întemeiază soluțiile pronunțate, încalcă prevederile art. 2 și 6 ale Convenției Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile părții vătămate²⁸.

Menționăm că noțiunea *eroare judiciară* există și în legislația procesual-civilă, dar fără a fi definită în mod expres. Astfel, în conformitate cu art. 445 lit. (c) din Codul de Procedură Civilă, eroarea judiciară constituie temei pentru instanța de recurs de a trimite pricina la rejudecare.

O reglementare mai amplă a modului de reparare a prejudiciului cauzat prin erori judiciare și de urmărire penală este redată în Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești nr. 1545 din 25. 02. 1998²⁹. În Lege, legiuitorul întrebunțează expresia *acțiuni ilicite ale organului împuternicit să examineze cazurile cu privire la contravenții, ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată*, cu titlu de echivalent pentru noțiunea eroare judiciară. Art. 3alin. (1) al Legii nr. 1545 din 25. 02. 1998 stabilește lista acțiunilor ilicite pentru care prejudiciu material și moral poate fi reparat: reținerea ilegală, aplicarea ilegală a

²⁷ Studiu cu privire la crearea mecanismului național de remediere și compensare pentru erorile judiciare și vicii de procedură, <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2016/12/Studiu-eroare-judiciara-.pdf> (vizitat 13. 08. 2017).

²⁸ Furdui S. Sinteză de soluții motivate cu privire la judecarea recursului în cazul semnării unui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, ce afectează hotărârea pronunțată. În: Revista Națională de Drept, 2012, nr. 5, p. 28.

²⁹ Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, nr. 1545 din 25. 02. 1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 50-51.

măsurilor preventive sub formă de arest, declarație de a nu părăsi localitatea sau țara, tragere ilegală la răspundere penală, condamnare ilegală, confiscare ilegală a averii, supunere ilegală la muncă neremunerată în folosul comunității etc.

În sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului (Convenția) și în jurisprudența dezvoltată pe marginea sa, noțiunea de eroare judiciară, ca regulă generală, este asociată materiei penale. Ea decurge din ideea de eroare de fapt săvârșită de instanța care, fiind chemată de a se pronunța asupra temeiului unei acuzații penale, pronunță condamnarea unei persoane nevinovate.

Concluzii și recomandări. Generalizând cele expuse, ajungem la concluziile că:

1) Eroarea judiciară este un concept strâns legat de fondul cauzei. În legislația națională, eroarea judiciară nu are o reglementare coerentă. Atât Codul de Procedură Penală, Codul contravențional, cât și Codul de Procedură Civilă se rezumă la reproducerea secvențială a sintagmei eroare judiciară, dar fără a acorda acestei noțiuni o definiție corespunzătoare. Pe de altă parte, Legea nr. 1545 din 25.02.1998 enumeră o serie de încălcări a drepturilor fundamentale în cadrul procesului penal, în legătură cu aplicarea măsurilor speciale de constrângere (arestul, rețineri, percheziții etc.) și a măsurilor speciale de asigurare (sechestrări, percheziții, ridicări etc.), dar nu se referă la încălcările de ordin procedural, care să afecteze fondul cauzei. În consecință, ajungem la concluzia că în legislația națională, nu există o delimitare clară în privința încălcărilor procedurale care s-ar atribui la categoria erori judiciare.

2) Între conceptele *eroare judiciară* și *eroare de drept* există diferențe. Astfel, eroarea judiciară este o încălcare gravă, categorică, care afectează fondul cauzei și modifică soluția întregului proces de judecată. De exemplu, nu s-a ținut cont de expirarea prescripției pentru tragere la răspundere penală și persoana a fost condamnată.

Eroarea de drept se manifestă prin acțiuni preliminare, care pot influența buna desfășurare a procesului de judecată, dar nu afectează soluția finală. Spre exemplu, constituie o eroare de drept necitarea unei părți în proces, aplicarea eronată a unei măsuri preventive sau nerespectarea dispozițiilor privind competența. Erorile de drept nu sunt într-atât de grave, ca să modifice soluția finală a procesului. Ele pot fi corectate

prin casarea (retractarea) hotărârii de instanța superioară și nu tot timpul au ca consecință acordarea dreptului la repararea prejudiciului.

Eroarea judiciară nu trebuie confundată cu eroarea materială admisă în conținutul actului judecătoresc, mecanismul de corectare al căreia este prevăzut de art. 249 din Codul de Procedură Civilă.

3) Conchidem că la temelia apariției erorii judiciare se află o circumstanță de fapt, numită viciu fundamental și care din cauza gravității sale, poate să influențeze decisiv hotărârea instanței de judecată. La prima vedere, fiind necunoscut, acest viciu cu caracter fundamental afectează fondul cauzei și cu greu poate fi depistat.

În scopul uniformizării terminologiei juridice, recomandăm modificarea dispozițiilor Codului de Procedură Penală și a Codului contravențional, prin substituirea expresiilor: *viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, care a afectat hotărârea pronunțată prevăzută* (art. 6 pct. (44) din Codul de Procedură Penală), *viciu fundamental în cadrul urmăririi precedente care a afectat hotărârea respective* (art. 287 alin. (4) din Codul de Procedură Penală) și *viciu fundamental, care a afectat hotărârea de încetare a procesului contravențional* (art. 380 din Codul contravențional), cu sintagma *eroare judiciară*.

4) După natura sa juridică, instituția reparării prejudiciului cauzat prin erori judiciare ține de dreptul civil. Faptul că prejudiciul apare în cadrul derulării procedurii penale, nu afectează natura juridică a acestei instituții. Natura juridică civilă a raporturilor care apar în procesul reparării prejudiciului cauzat persoanelor prin erori judiciare este determinat de faptul că aceste raporturi sunt patrimoniale, apar din inițiativa persoanei vătămate și sunt reglementate de norme ce se conțin în legislația civilă. Metoda de reglementare a relațiilor sociale privind repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare este dispozitivă, deoarece aceste raporturi pot lua naștere numai din inițiativa persoanei reabilitate.

